

שו"ת בהלכה לשולחן שבת

מאת הרב משה חיים חנונו שליט"א

גיליון מס' 101

הלכות קריאת התורה

להקל בזה.¹⁷

מי שכבר שמע קריאת התורה וכעת התחילו לקרוא בתורה האם הוא רשאי לצאת מבית הכנסת בזמן הקריאה? ומה הדין אם צריך לנקיט האם רשאי לצאת?

אסור לצאת מבית הכנסת משעת תחילת הקריאה בתורה ועד סופה. גם מי שכבר שמע את קריאת התורה אסור לו לצאת. ואם יצא, הרי הוא פוגע בכבוד התורה, ועליו נאמר (ישעיהו א, כח): "ועֲבֹרְהָ יְהוָה יְכַלֵּה".

אם דעתו לחזור מיד¹⁸, או אם מוכרח לצאת, כגון שההסעה שלו עומדת לצאת, ואם ימתין לסיום הקריאה יפסיד את הנסיעה, רשאי לצאת בין קריאת עולה אחד לחברו, שאז ספר התורה סגור, והפגיעה בכבוד התורה פחותה¹⁹. מי שצריך לנקיט באמצע קריאת התורה לא יצא באמצע הקריאה דגדול כבוד התורה, והוא צריך להמתין עד שיגמור העולה²⁰, אם יכול להתאפק²¹.

האם מותר לעלות לתורה בן אחרי אביו, ומה הדין חתן אחר חמיו, ובנכד אחר סבו?

נוהגים שאין קוראים לתורה בן אחר אב או שני אחים (בין אחים מן האב ובין אחים מן האם)²². זה אחר זה משום עין הרע²³. וי"א שהטעם שאסור לקרוא יחד, משום שפסולים הם לעדות, וכתוב 'עדות ה' נאמנה'²⁴. גם אם אחד מהם עולה לשביעי והשני עולה למפטיר שמפסיקים בקדיש בין העולים - אסור²⁵. ואם מוציאים ב' ספרי תורה מותר²⁶. כמו כן מותר ליתן לשני אחים אחד הגבהה ולשני גלילה ואין לחוש²⁷.

חתן אחרי חמיו - יש מחמירים בזה כמו בן אחר אביו²⁸, ויש מתירים וכן המנהג להקל בזה²⁹.

סב ונכד - יש מחמירים בבן בנו משום עינא בישא, ובפרט אם נקרא בשמו³⁰, ובמקום הצורך יש להקל בזה³¹. אולם בבן ביתו אין להחמיר כלל³².

עליו הוא יפול), ואם אי אפשר לו בלי לסמוך הרבה, מותר גם בזה⁹.

חשוב להדגיש שבכל האופנים אסור להישען על המפה שעל הבימה שהרי המפה משמשת ישירות להנחת ספר התורה עליה (בספר תורה אשכנזי), ואם כן היא מוגדרת כתשמיש קדושה, שאסור להשתמש בו. ובבימה המשמשת לספר תורה ספרדי אפשר להקל בזה¹⁰.

האם העולה לתורה צריך להחזיק את הספר תורה בזמן הברכות ובזמן הקריאה?

העולה לתורה בזמן הברכה הראשונה והאחרונה¹¹ צריך להחזיק בשתי ידיו את שני עצי החיים של הספר תורה¹², והספרדים נהגו להחזיק עם מפה בשתי ידיעות הספר¹³, ובשעת הקריאה העולה צריך להחזיק רק בידו הימנית את הצד ימין של הספר תורה¹⁴.

האם העולה לתורה צריך לקרוא בתורה מילה במילה עם הבעל קורא? ומה הדין אם העולה אינו יודע לקרוא?

בתחילה נהגו שכל עולה היה קורא בעצמו בתורה, ולשם כך היו כולם מכינים את הקריאה בתורה, וכך נוהגים כיום עולי תימן. אולם כבר מתקופת הראשונים נהגו ברוב הקהילות למנות 'בעל-קורא' שיהיה קורא בתורה עבור כולם. העולה מברך על הקריאה לפניו ואחריה, והחזן קורא עבורו בתורה. וזאת כדי שלא לבייש את אלו שאינם יודעים לקרוא בתורה.

מכל מקום, במשך הקריאה צריך העולה לקרוא בלחש עם בעל הקורא מילה במילה, שהואיל והוא זה שברך על התורה, אם לא יקרא בעצמו, יש חשש שברכותיו לבטלה¹⁵.

בשעת הדחק, מעלים לתורה גם אדם שאינו יודע כלל לקרוא או שהוא עיוור. ואף שלדעת 'שולחן-ערוך', אין לקרוא לתורה את מי שאינו מסוגל לקרוא אחר בעל הקורא את המילים מתוך הכתב¹⁶. הרמ"א פסק כדעת המקילים, ואף בקהילות הספרדים נהגו בשעת הדחק

אם הוציאו את הספר הלא נכון, האם מותר להחזירו ולהוציא את הספר המכוון לקריאה, או שיגללו את הספר שכבר הוציאו?

הגבאי צריך להכין את ספר התורה במקום הקריאה, כדי שלא יצטרכו לגלולו בציבור משום טורח הציבור. אם בטעות הוציאו ספר אחר, המנהג הרווח שאין מחליפים אותו, ולמרות שהציבור יצטרך להמתין עד שיגללוהו למקום הקריאה, אין מחזירים אותו להיכל מפני כבודו של ספר התורה¹. ויש אומרים, שאם הציבור זמנו דחוק מאוד אפשר להקל להחזיר את הספר שהוציאו להיכל ולהוציא את הספר המכוון².

כמה אנשים צריכים לעמוד ליד הספר בשעת קריאת התורה?

מעיקר הדין צריך שיעמדו ליד הספר בזמן הקריאה לפחות שניים, גם כשבעל הקורא הוא העולה³. המנהג להצריך שיהיו שלושה אנשים על הבימה, כמו במעמד הר סיני שהיו שלושה, הקב"ה, משה ועם ישראל⁴, המנהג הרווח שהעולה עומד באמצע⁵, אולם רבים נהגו בקהילות האשכנזים שהבעל קורא באמצע⁶. אצל הספרדים נהגו שהסומך (מי שמראה הסימנים) עומד משמאל הבעל קורא. והעולה הקודם עומד מאחורי זה שעולה עתה.

האם מותר לעולה או לבעל הקורא להישען או ליסמוך את עצמם על התיבה? ומה הדין לגבאי או לסומך?

הבעל קורא, העולה לתורה, והגבאי, צריכים לעמוד בשעת קריאת התורה, ואסור להם לסמוך עצמם על הבימה וכדומה⁷, ואפילו סמיכה במקצת (דהיינו שאם ינטל הדבר שסומך עליו הוא לא יפול) אסור, ולמדו כן חז"ל מהפסוק 'ואתה פה עמוד עמדי'⁸. במקום הדחק כגון זקן או חולה שקשה להם לעמוד זמן מרובה רשאים להיסמך מעט על דבר, אבל לא יסמוך הרבה (באופן שאם ינטל הדבר שסומך

1 כה"ח סימן קמא אות יג.

2 אג"מ אורח ח"ב לו.

3 שו"ע סימן קמא סעיף ד.

4 כך גם כאן, הגבאי הוא כביכול במקום הקב"ה שמצווה מי יקרא, הבעל קורא שהוא הסרטור כמו משה, והעולה הוא כמו

עם ישראל. משנ"ב סימן קמא ס"ק טז בשם מסכת סופרים פרק יד הלכה יד.

5 ראה קצות השולחן סי' כה ס"ק יא.

6 ראה ערוך השולחן שם סעי' ז, וכן בסידור יעב"ץ, ונראה שזה המנהג הרווח אצל קהילות אשכנז.

7 שו"ע קמא סעיף א.

8 משנ"ב שם ס"ק ב.

9 משנ"ב סימן קמא ס"ק ד. ואם הספר תורה גדול, והבעל קורא או העולה לתורה אינו יכול לקרוא מתוך הכתב בראש

העמוד, אלא אם כן שוחה עצמו, ועל ידי זה לא יצטרכו להסמיכה על הבימה, יש להחזיר [והיינו רק סמיכה במקצת] שיהי' הלכה

קמ"א [1], אבל הור"ר שלמה קריאת השורות העליונות שבראש העמוד, מאז שיכול לראות היטב בלי סמיכה, יודקף

משתייתו, ולא יסמוך עצמו כלל (משנה ברורה קמ"א ה').

10 משנה ברורה שם ס"ק ד. וע"ז משנה ברורה סימן קנד ס"ק י', שער הציון קנ"ד ח', פסקי תשובות קנ"ד ד.

11 קיצור שו"ע כג, סעיף ג.

12 שו"ע סימן קלט סעיף יא. בשעת קריאת התורה יש נוהגים שהעולה לתורה מחזיק על ידי מפה [או טלית] ביריעות

הספר תורה עצמן (משנה ברורה קל"ט ל"ה), ויש לציין שבשערי אפרים (ד' ה') הביא ד"ש נוהגים כן גם בשעת הברכה, וכתב

שיש לקיים שניהם. והיינו שבשעת הברכה מחזיק ביריעות הספר תורה (על ידי טלית או מפה) ובשעת הקריאה בעץ החיים.

13 כה"ח חיים (קל"ט כ"ד) כתוב להחזיק תמיד רק ביריעות הספר תורה [וע"ז פסק"ת קל"ט ט"ז].

14 שו"ע א"ח קל"ט י"א, משנה ברורה קל"ט ל"ה [קיצור שו"ע כ"ג ג', שער אפרים ד' ד'], וע"ז באר היטב קל"ט י"ב,

ערוך השולחן קל"ט ט"ו.

15 שו"ע א"ח קמא, ב. משנה ברורה קמ"א י"ג, שער הציון קמ"א י"ב, וכן שלא מסתבר שיברך העולה על קריאת השו"ץ.

משנ"ב ס"ק י.

16 שו"ע קלט, ג.

17 ע"י כה"ח קלה, טז, פסק"ת קמ"א ב'.

18 שו"ע א"ח קמ"ו א', משנה ברורה קמ"ו ג', ביאור הלכה קמ"ו א' כשהוא, וע"ז כף החיים קמ"ו ג'.

19 שו"ע א"ח סי' קמ"ו ס"א ומשנ"ב שם.

20 הפיר' חוש מצדד שאפשר לצאת מבית הכנסת משעה שהבעל קורא גמר הקריאה, אפילו אם העולה עוד לא בירך ברכת

אשר נתן לנו, והמטה יתורה חולק ודעתו שצריך לחכות עד סוף הברכה, שבהרכה שייכת לקריאה והיא נחשבת כמו הקריאה

עצמה (ביאור הלכה קמ"ו א' שפיר).

21 ערוך השולחן קמ"ו א'.

22 משנ"ב סימן קמא ס"ק יט.

23 שו"ע סימן קמא סעיף ו.

24 עטרת זקנים ואורחות חיים הובא בב"ש שם. נפק"מ בין שני הטעמים אם זה דין לכתחילה, או דמעתכ אפילו בדיעבד שגם

אם עלה ידו. למעשה כתבו האחרונים שאם עלה לא ידו והיינו שדין זה הוא רק לכתחילה. משנ"ב ס"ק יח. כה"ח ס"ק כח.

25 רמ"א שם.

26 משנ"ב ס"ק כ. בטעם שיש ב' הפסקות, קדיש וספר אחר.

27 הגר"ש אש"י א"ש פירק כב אות מא. הגר"ן קרליץ חוט שני פסח קובץ עניינים אות טו.

28 ספר חיים מר"ח פלא"ג סימן יא.

29 פתח הדבר סימן קמא, כתב שלא ראה מאן דחש לזה. וכן הכריע בפסקי תשובות.

30 כה"ח ס"ק כז.

31 משנ"ב ס"ק ט.

32 כה"ח שם.

שניים מקרא ואחד תרגום

יש חולקין וסוברים דאחר שכבר התחילו לקרוא פרשת בראשית שוב אינו יכול להשלים את פרשת וזאת הברכה⁵⁸.

האם נשים וקטנים חייבים בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום?

נשים פטורות מקריאת שנים מקרא ואחד תרגום, הואיל ומצוה זו בכלל תלמוד תורה, ונשים פטורות מתלמוד תורה⁵⁹, אמנם אם היא רוצה לקרות אין איסור בדבר ותבוא עליה ברכה.

קטנים יש מי שכתב שיש לחנכם לקרות שמו"ת גם קודם שנעשו בני מצוות⁶⁰, ויש מי שכתב שכיון שעיקר המצווה אינה קריאה בעלמא, אלא ללמוד ולהבין זמן החינוך הוא כשמבין מעצמו ללמוד הפרשה ולהבינה, ולא משהגיע לגיל חינוך⁶¹.

האם אבל בתוך שבועה חייב בקריאת שנים מקרא?

אבל - אף על פי שאבל בתוך השבועה אסור בלימוד תורה, מכל מקום חייב לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום, ויקרא בשבת ולא ביום שישי⁶², והטעם להיתר כיון שדרכו בכך כל שבת, הרי זה מסדר התפילה, וכמו שקורא קריאת שמע⁶³, ואם חל יום השביעי של האבלות בשבת, טוב שימתין לקרוא עד שבת בבוקר אחר שיוציאוהו מאבלותו⁶⁴.

אבל שרגיל לקרוא פירוש רש"י בכל שבת, לא יקרא בשבת של אבלותו, וישלים לאחר ימי אבלותו⁶⁵, ויש שכתבו שכיון שרגיל בכך כל שבת רשאי לעשות כן גם בשבת זו⁶⁶.

זמנים שקוראים בפרשת המועדות, האם מחויבים בקריאת שנים מקרא?

חובת הקריאה של שנים מקרא היא רק בפרשיות השבוע שנקראות על הסדר, אבל הקריאות שקוראים במועדות (ימים טובים, חול המועד, שבת חול המועד) אין צריך לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום. אך את פרשת וזאת הברכה שקוראים בשמחת תורה חובה להשלימה, כיון שזה חלק מסיום פרשיות התורה, ויקראנה ביום הושענא רבה, וישלימה לכל המאוחר קודם קריאת התורה ביום שמחת תורה שאז הוא סיום התורה, או יחד עם קריאת התורה ביום שמחת תורה⁶⁷.

מאוד אף יותר מהניקוד, התגים והאותיות. ואדרבה לגודל מעלת הטעמים והנקודות, לא ניתנו להיכתב בספר תורה. ומי שאינו בקי בכך יקרא כפי שיודע⁴⁸. אולם את התרגום יש להקפיד לקרוא בלי טעמים.

מי שקשה לו לקרוא ארמית, או אינו מבין את השפה, האם רשאי לקרוא פרוש רש"י במקום?

מי שקשה לו לקרוא את התרגום, או שאינו מבין ארמית, יכול לקרוא את פירוש רש"י במקום התרגום, (ופסוקים שאין פרש"י יקרא אותן ג' פעמים), אך לכתחילה יש עדיפות לקריאת התרגום, וירא שמים יקרא תרגום וגם פירוש רש"י⁴⁹.

האם מותר לקרוא שנים מקרא בלילה?

על פי הקבלה עדיף להימנע מלקרוא פסוקי תנ"ך בלילה, אבל עם פירוש מותר⁵⁰. ולכן הרוצה לקרוא שנים מקרא בלילה יקרא עם פירוש רש"י, ובלילות שבת מותר לקרוא מקרא גם ללא פירוש⁵¹, ויש שכתבו דאפשר אף לקרוא שמו"ת ביום שישי בהשכמה סמוך לבוקר⁵², ויש חולקין⁵³.

מי שלא הספיק לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום, כשישלים לאחר מכן האם יקרא תחילה את הפרשה שעברה או יקרא תחילה את פרשת השבוע ואחר כך ישלים?

מי שנאנס ולא קרא שנים מקרא ואחד תרגום ובא להשלים בשבת הבאה, יש שכתבו שיקרא תחילה את הפרשה שבשבוע זה, ואחר כך את הפרשה שצריך להשלים⁵⁴. ויש שכתבו שיקרא כפי סדר הפרשיות שבתורה, דהיינו שקודם יקרא את הפרשה שהחסיר ואחר כך פרשת השבוע⁵⁵.

מתי קוראים שנים מקרא של פרשת וזאת הברכה?

שנים מקרא ואחד תרגום של פרשת וזאת הברכה, יקרא בהושענא רבה או בליל שמחת תורה. וישתדל לקרוא קודם סיום הקריאה שבבית הכנסת, כדי שיחשב לו שמשלים את הפרשה עם הציבור ממש⁵⁶. ויש שכתבו שאף ביום שמחת תורה עצמו יכול לקרוא פרשת וזאת הברכה כל היום, משום שקריאת פרשת בראשית הוא רק אופן של סיום התורה⁵⁷, אולם

מהו הזמן המובחר ביותר לקריאת שנים מקרא ואחד תרגום?

הזמן המובחר לקריאת שנים מקרא ואחד תרגום הוא ביום שישי. ומצוה מן המובחר לקרוא מיד לאחר תפילת שחרית, וכן נהג רבנו האר"י ז"ל³³, אך, מי שקשה לו יכול לקרוא את הפרשה מיום ראשון בשבוע³⁴, וי"א שיכול להתחיל כבר מזמן מנחה של השבת הקודמת³⁵. אם לא הספיק לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום, יקרא עד סעודת שחרית של שבת, ואם לא הספיק ישלים עד מנחה, ומי שלא הספיק גם עד מנחה של שבת, ישלים עד סוף יום שלישי של השבוע הבא. ובשעת דוחק גדול ישלים את כל הפרשיות עד חג שמחת תורה שאז משלימים את כל החמישה חומשי תורה³⁶.

מהו הסדר הנכון בקריאת שנים מקרא?

יש לקרוא כל פסוק ב' פעמים, ופעם אחת תרגום³⁷, ויש שכתבו שיקרא את כל הפרשה ב' פעמים ואחר כך את התרגום³⁸, ויש שנהגו ללומר התרגום אחר כל פרשה פתוחה או סתומה, או אחר מקום שנראה יותר הפסק העניין³⁹, ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד⁴⁰.

מצוה מן המובחר לקרוא ברצף ללא הפסק ודיבור את כל קריאת שנים מקרא ואחד תרגום. ואם צמא רשאי לברך ולשתות באמצע⁴¹, וכן רשאי להפסיק לכל צורך מצוה⁴².

בסיום קריאת כל הפרשה והתרגום, יש לחזור ולקרוא את הפסוק האחרון, מקרא בלבד, כדי להשלים את הקריאה בפסוק מן המקרא⁴³.

לא יקרא התרגום תחילה ואחר כך מקרא, אלא יקרא לכתחילה שנים מקרא קודם ואחר כך תרגום, ולעניין דיעבד עיין הערה⁴⁴.

וכן לא יקרא פסוק המאוחר קודם פסוק המוקדם אלא יקרא כסדר⁴⁵, ואם טעה ודילג פסוק וכבר קרא פסוקים נוספים, צריך לחזור לפסוק שדילג ולהמשיך משם כסדר⁴⁶, ובדיעבד אם השלים רק את פסוק זה יצא ידי חובתו⁴⁷.

האם צריך לקרוא שנים מקרא עם טעמים?

קריאת שנים מקרא יש לקרוא בטעמים ונקודות כראוי, שעל פי הקבלה מעלת הטעמים והנקודות גדולה, טעמי המקרא הם קבלה בידינו איש מפי איש עד משה רבנו עליו השלום שקיבלם מהקב"ה בהר סיני. ומעלתם גבוהה

מילה, ופרש"י יש לו מעלה שהוא מפרש את העניין ע"פ מדרש חז"ל יותר מהתרגום, ויש פרשיות שא"א להבינם כלל ע"י תרגום חלוד.

50 משנ"ב סימן רל"ח בשעה צ"ט א"י הביא בזה מחלוקת הבאר היטב והפמ"ג, וכתב דאף למחמירים אין בזה איסור אלא שלכתחילה יותר טוב ללמוד מקרא ביום.

51 שו"ת מהרש"ם ח"א ס' קנ"ח, שו"ת יוסף אומץ ס' נ"ד בשם כתבי האר"י, יסוד ושושן העבודה שער השישי פרק ב', יבי"א ח"ו א"ח סימן ל'.

52 שו"ת פלא יועץ ח"ב ס' כ"ב.

53 במחזיק ברכה ס"ק ט' כתב בשם הרש"ש דאין לקרוא קודם שאירי היום, ושכ"ח הרמ"ע מפאנו (ריש מאמר מעיין גנים) כדי שלא להגביר מידת הדיון יותר מדאי.

54 שו"ת מהרש"ם ח"א סימן רי"ג, וכן הורה הגר"ן קרליץ חוט שני ח"ד פפ"ז ס"א.

55 שו"ת מהרש"ם שם בשם יש חולקים, וכן כתב האור זרוע לגבי אם ביטלו שבת אחת את קריאת הפרשה בציבור כמשלמים את הפרשה בשבת שלאחריה יש לקרוא תחילה את הפרשה של שבת שעברה.

56 ארחות חיים, כל בו, הרמ"ע מפאנו. שבת א' שכת.

57 הגר"ן קרליץ חוט שני ח"ד פפ"ז ס"א, וכן דעת הגר"ח קניבסקי הליכות חיים עמוד צ"ג.

58 כה"ח ס"ק כ"ו, כ"ט.

59 שו"ת משנה הלכות ח"א תשובה ס', חזו"ע ח"א הלכות שמו"ת ה' י"ג, ילקרי"י רפ"ה סעי' ט. שש"כ שם וכתב שטוב שתשמע קריאת התורה בביהכ"ס.

60 הליכות שלמה תפילה פ"ב סל"ז, והוספי בשו"ת שבט הלוי ח"ח ס' מ"ו שיש להרגילו גם בפרש"י, וכתב שדבר זה מביא ליראת ה' תורה.

61 תשובות והנהגות ח"א ס' רס"א.

62 שלחן ערוך יורה דעה סימן ט' סעיף א'.

63 ערוך השולחן ס' ת' ס"ו.

64 פמ"א א"א ס"ק ו'.

65 חזו"ע אבלות ב, ר.

66 ערוך השולחן ס' ת' ס"ו.

67 שו"ע ס' רפ"ה סעיף ז'.

33 שער הכוונות דרוש סדר שבת דרוש א. פנ"ח שער השבת פרק ג. אולם בבאר היטב כתב דעיקר המצווה אחר צלות היום שאז נפדרת הקליפה מהקדושה, וכ"כ בפרי עץ חיים בשם החברים. אך השערי תשובה מביא בשם השער הכוונות שדעת האר"י לקרוא מיד לאחר התפילה, וכ"כ בפרי עץ חיים שער הנהגות הלימוד.

34 כן נהגו הגר"א והחזו"א, שכל יום היו קוראים מקצת מהפרשה, אורחות רבנו ח"א עמוד ככב.

35 שו"ע סימן רפה סעיף ג, ומשנ"ב ס"ק ז'.

36 שו"ע שם סעיף ד'.

37 לחם המדות, וכן נהג האר"י. וכן מצדדים המג"א ס"ק א. ובשע"ת. וכ"כ בשו"ע הרב סעיף ג שמונה זה נכון יותר. וכשמגיע לפסוק "שמע ישראל" יש שכתבו שלא יקראנו פעמיים, אלא יקרא עד ובשע"ת, ואח"כ יקרא פעם שניה, ע"פ הגמ' בבבכות ל"ג ע"ב האומר שמע, שמע, ומהתקין אותו, אולם רוב הפוסקים כתבו דמותר לקרוא כרגיל, משום שקריאתו מוכחת עליו שהוא כופל כל הפסוקים, מאמר מרדכי ס"א ס"ק ה', קצות השולחן ס' ע"ב ברה"ש ס' י', ובבני ציון ס' ל"ו כתב לחלק דדווקא באומר ב' בדברים שווים דרך תחינה וקדושה, או דרך שבה ותחילה, שידך תחשף שמוחזי כב' רשויות, אך כשקורא פסוקי תורה וכתובים אין לחוש.

38 השל"ה הקדוש, וכ"כ רש"ל, וכן משמע בגמ' מגילה דף ד'.

39 בספר מעשה רב כתב דכן נהג הגר"א.

40 משנ"ב סימן רפ"ה ס"ק ב'.

41 שו"ת לב חיים ח"ג ס' כ"ג.

42 משנ"ב שם ס"ק ו'.

43 מג"א סימן רפ"ה ס"ק א'.

44 ואם קרא התרגום לפני שקרא אפילו פעם אחת מקרא, הסתפק הקצות השולחן (סימן ע"ב ברה"ש ס"ק ד') אם בדיעבד יצא ידי חובתו, והגר"ח קניבסקי הורה שכדאי לחזור ולקרוא את התרגום אחר המקרא (ספר דרך שיחה ח"א עמוד ב'). ואם קרא פעם אחת מקרא ופעם אחת תרגום וחזר וקרא מקרא כתב השע"צ ס"ק ב' בשם דברי חמודות שבדיעבד יצא ידי חובתו, וכן מבואר בלבוש.

45 משנ"ב שם ס"ק ו'.

46 כה"ח ס"ק ט"ו.

47 קצות השולחן ס' ע"ב ברה"ש ס"ק ה'.

48 מחזיק ברכה אות ח' בשם הרדב"ז.

49 שו"ע סימן רפ"ה סעיף ב', ובמשנ"ב ס"ק ו' הוסיף טעם כיון שלתרגום יש מעלה שניתן בסני' וגם מפרש כל